

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA ARCHITEKTURY

ÚSTAV NAVRHOVÁNÍ VI

FACULTY OF ARCHITECTURE

DEPARTMENT OF DESIGN VI

**Kritéria a hodnocení průmyslového dědictví -
jejich aplikace**

CRITERIA OF CLASSIFICATION OF INDUSTRIAL
HERITAGE – THEIR APPLICATION

TÉZY DIZERTAČNÍ PRÁCE

AUTOR PRÁCE:

Ing. arch. RADOVAN ZELIK

BRNO 2014

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

FAKULTA ARCHITEKTURY

ÚSTAV NAVRHOVÁNÍ VI

KRITÉRIA A HODNOCENÍ PRŮMYSLOVÉHO DĚDICTVÍ - JEJICH APLIKACE

TÉZY DIZERTAČNÍ PRÁCE

DOCTORAL THESIS

AUTOR PRÁCE:

Ing.arch. RADOVAN ZELIK

VEDÚCI PRÁCE:

Prof. Ing. arch. HELENA ZEMÁNKOVÁ, CSc

BRNO 2014

Dizertačná práca bola vypracovaná v kombinovanej
forme doktorského štúdia na Ústave navrhování VI,
Fakulta architektury, VUT v Brně

Študent: Ing. arch. Radovan Zelik

Ústav navrhovania VI

Fakulta architektury, VUT

Poříčí 273/5, Brno

Školitel: Prof. Ing. arch. Helena Zemánková

Ústav navrhovania VI

Fakulta architektury, VUT

Poříčí 273/5, Brno

Oponenti:.....

.....

.....

Obhajoba dizertačnej práce sa koná
dňa.....o.....hod. v miestnosti
č.....na Fakulte architektury v Brne. S dizertačnou
prácou je možné sa oboznámiť na dekanáte
Fakulty architektury VUT Poříčí 273/5, Brno.

.....

Predseda komisie pre obhobu
dizertačnej práce, Fakulta
architektury VUT v Brne

OBSAH

1	ÚVOD	6
1.1	Vymedzenie témy, analýza súčasného stavu	8
1.2	Cieľ dizertačnej práce	9
1.3	Všeobecne akceptované hodnoty kultúrneho dedičstva s dôrazom na industriálnu architektúru	14
2	Súčasný stav problematiky.....	16
2.1	PRIEMYSELNÉ DEDIČSTVO MESTA TRENČÍN	16
2.2	PRIEMYSELNÉ DEDIČSTVO OLD HEROLD	18
2.3	Iniciatíva TST	18
3	Tomioaka Silk Mill, Japonsko	21
4	Rôzne druhy hodnotiacich systémov	22
4.1	Kritéria HERITY	22
4.2	Hodnotiaca metodika Brno – Viedeň, 45 – 79	23
5	Klasifikácia konkrétnych stavieb	25
5.1	Old Herold	27
5.2	Železničný most.....	29
6	Záver	30

1 ÚVOD

Práca sa zameriava na kritériá a metódy hodnotenia kultúrneho dedičstva, je reakciou na súčasnú európsku spoločensko - politickú situáciu. Prejavom súčasnej spoločnosti bez dlhodobej vízie je relativizácia a individualizácia, je to jednou z kľúčových tém pri riešení aktuálnych problémov týkajúcich sa kultúrneho dedičstva. Práve kultúrne dedičstvo je jednou z hodnôt, ktorých význam je v súčasnosti relativizovaný, jeho ochrana závisí od subjektívneho názoru vybraných aktérov a pristupuje sa k nemu v kontexte momentálnych požiadaviek. Východiskom tejto práce je predpoklad, že kultúrne dedičstvo je univerzálnou hodnotou, jeho rozmer sa dotýka všetkých vrstiev spoločnosti v časovom horizonte.

Zámerom tejto práce je upriamiť pozornosť odbornej verejnosti na túto problematiku. Práca sa zaoberá Slovenským rámcom ochrany industriálneho dedičstva. V čase spracovania práce absentuje objektívna metodika hodnotenia

industriálneho stavebného fondu. Napriek tomu, že každá historická budova je posúdená a zhodnotená, toto hodnotenie často nemá praktické dopady na jej zachovanie. V rámci slovenského kontextu chýba dlhodobá vízia manažmentu industriálneho fondu, špecifikácia priorít ochrany. Dôsledkom tejto absencie je nedávny zánik množstva industriálnych pamiatok Bratislavy (Cvernovka, Dynamitka, Kablo, momentálne diskutovaný pivovar Stein), postupný zánik Ružomerských papierní a iné

Na druhej strane, v zahraničí existuje viacero hodnotiacich systémov - napr. hodnotiaci systém HERITY, UNESCO či národné hodnotiace systémy vo Veľkej Británii, Rakúsku, výsledkom ktorých je udržateľný manažment kultúrneho dedičstva. Tieto prístupy predstavujú cenné zdroje inšpirácie pre tvorbu slovenskej metodiky hodnotenia.

1.1 VYMEDZENIE TÉMY, ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU

Vnímanie problematiky kultúrneho dedičstva je závislé od celospoločenského povedomia o jeho význame. Európa sa postupne zbavuje svojho industriálneho charakteru a väčšinový záujem sa v kontexte globalizácie sveta presúva do sféry vedy a výskumu. Industriálna architektúra, ešte nedávno slúžiaca svojmu účelu, zastrešujúca dennodené aktivity veľkej časti spoločnosti sa zdanlivo ocitá na okraji záujmu.

Redundantné objekty však naďalej nesú hodnotu kultúrneho dedičstva, sú súčasťou stavebného fondu, a ich využitie je otázkou našej snahy, invencie a schopnosti efektívne ich využiť. Prax však často naráža na neinformovanosť, nevedomosť, nezáujem o tento druh architektúry a to ako vzhľadom k problémom fyzikálno-technickej povahy, tak aj nezáujem o pretrvávajúce hodnoty v dlhodobom horizonte celospoločenského vývoja. Je preto potrebné týmto objektom venovať adekvátnu

odbornú starostlivosť. Pamiatkový úrad SR sa v súčasnosti zaoberá spracovaním metodiky kritérií hodnotenia industriálneho dedičstva, čo je jedným z kľúčových momentov v snahe o zachovanie esenciálneho stavebného fondu.

1.2 CIEĽ DIZERTAČNEJ PRÁCE

Súčasná situácia v stavebnej praxi na Slovensku (a všeobecne aj v krajinách bývalého východného bloku), kde “novonadobudnutá” demokracia a kapitalizmus sa stali ideálnou platformou pre vykorisťovanie zdrojov (hmotných aj nehmotných) nahráva exploitačnému prístupu ku ktorému sa s vidinou krátkodobého zisku jednotlivci, alebo aj spoločnosť často prikláňa. V krátkodobom horizonte tak nenávratne miznú presahujúce hodnoty ako identita, kultúra, či v neposlednom rade aj tak často diskutovaná udržateľnosť. Pri letmom pohľade na západ je často až zarážajúce, prečo fungujúce postupy nie sú aplikovateľné v našom kultúrno-spoločenskom kontexte. Hlbšie skúmanie nás však

pravdepodobne privedie mimo predmetnú tému industriálneho dedičstva do rozpravy o témach ekonomicko – politicko – spoločenských.

S týmto zreteľom má práca za cieľ prispieť k transparentnosti procesov, snáď aj k pripomenutiu a previazaniu niektorých pojmov, z oblasti industriálneho dedičstva. V súčasnosti sa javí otázka kritérií a metód hodnotenia industriálneho dedičstva ako kľúčová, nakoľko definuje pole záujmu (platformu pôsobenia) pamiatkovej ochrany. Na území SR prebieha monitorovanie pamiatkového fondu (príprava terénnych kariet, evidencia pamiatkového fondu), ktoré budú v ďalšom kroku posudzované a vyhodnocované NPÚ SR. Garanciou tejto fázy bola pôvodne poverená PhDr. Jana Šulcová.

Práca teda monitoruje alternatívne prístupy hodnotenia pamiatkového fondu (aplikovateľné na industriálne dedičstvo), ktoré by mohli prispieť k presnejšej valorizácii, a nastaveniu procesu záchrany. Tento moment je zrejmý práve na

množstve príkladov zo zahraničia, kde záchrana pamiatky je jej uvedením do “druhého životného” cyklu. Samozrejme takto nastavený proces vyžaduje koordináciu a spoluprácu aktérov záchrany čo je často v rozpore s súčasnou praxou, kde ekonomická ambícia investora, technické normy, a “autenticita” diela zdanlivo stoja proti sebe. Toto nedorozumenie je častým dôvodom radikalizácie riešení či celkovej apatie k pamiatkovej obnove v našom kontexte.

Cieľom práce je preto dokumentovať pozitívne príklady obnovy, ako aj poukázať na riziká či ohrozené lokality v snahe o ich záchranu prostredníctvom vhodného nastavenia kritérií hodnotenia industriálneho dedičstva.

Vychádzajúc z rôznych prístupov hodnotenia kultúrneho dedičstva v zahraničí je snahou stanoviť vhodný postup (metódy a kritériá) použiteľný, ako nástroj ochrany industriálneho dedičstva. V tomto procese je prvoradým práve stanovenie priorít, teda “čo chrániť” a “ako to chrániť” (stupne ochrany). V

súčasnosti prebiehajúci proces mapovania industriálneho dedičstva na Slovensku je prvou etapou realizácie úlohy. Následný proces hodnotenia sa bude opierať o metodiku kritérií hodnotenia. Táto musí byť spracovaná zrozumiteľne a stručne, no zároveň podrobne, tak aby bola aplikovateľná na široké spektrum industriálneho dedičstva na Slovensku. Cieľom práce je prispieť v procese formulovania kritérií práve v spomínanom kontexte zahraničných skúseností.

Aplikovanie postupov v praxi na vybranom príklade mesta Trenčín je snahou o overenie ich použiteľnosti v procese plánovania mesta či komunikácie s verejnosťou, ktorá by mala byť jedným z hlavných aktérov záchrany. Aj preto je potrebná občianska participácia na verejných procesoch, informovanosť verejnosti a snaha o jej priame zapojenie do procesu. V súčasnosti môžeme sledovať realizáciu podobných vízií aj v iných mestách na Slovensku. Pre ďalší postup a

snahu o zmenu celospoločenského vnímania je vhodné túto snahu rozšíriť v rámci podobne zameraných aktivít do ďalších miest na Slovensku. Je to, samozrejme, vždy otázkou konkrétnych ľudí zapojených v procese, otvorenosti novým myšlienkam.

Na príklade Old Heroldu je možné poukázať práve na potenciál opomínaného industriálneho dedičstva v snahe mesta o formovanie vlastnej identity. Priemysel bol vždy jeho súčasťou a teda podobne, ako rieka či hrad je reprezentantom epochy, ktorej prezentácia má kľúčový význam v kontinuite celkového obrazu. Preto bude cieľom ďalšieho rozpracovania dizertačnej práce hodnotenie tohto areálu.

V procese záchrany je v neposlednom rade potrebná prezentácia industriálneho dedičstva “in situ”. Aktéri záchrany na strane mesta, súkromných vlastníkov či verejnosti by mali byť oboznámení s možnosťami záchrany. Tento proces už začal prezentáciou študentských prác odbornej i laickej

verejnosti na útvare hlavného architekta spojenou s ich následnou výstavou. Ďalej pokračuje pri diskusiách s verejnosťou na rôzne témy spojené s rozvojom CMZ a nábrežia. V náväznosti na spracovanie dizertačnej práce by bolo v hodné v podobných tendenciách pokračovať.

1.3 VŠEOBECNE AKCEPTOVANÉ HODNOTY KULTÚRNEHO DEDIČSTVA S DÔRAZOM NA INDUSTRIÁLNU ARCHITEKTÚRU

Súčasná spoločnosť rozoznáva isté hodnoty architektonického (snáď aj industriálneho) dedičstva a uvedomuje si ich v rámci historického vývoja nielen ako dokumenty doby, no taktiež ako významné inšpiračné zdroje, čo je v podstate hlavnou úlohou kultúrneho dedičstva (smerovať budúci vývoj na základe skúseností, ktoré sú našou spoločnou devízou).

V kontexte industriálnej architektúry je strojné zariadenie (výrobné linka, technologická

náväznosť priestorov atď...) dôležitou súčasťou celku umožňujúcou jeho pochopenie. Továrenské objekty zbavené technológie sa často javia ako prázdne schránky, bez zmyslu a vnútornej logiky, oslovujúce vnímateľa nie pravdivou podstatou a účelom, ale bizarnosťou skulpturálnych tvarov odvádzajúcich od svojej pravej podstaty. Takéto nazeranie na industriálne dedičstvo je povrchným poznávaním skutočnosti a nenapĺňa dokumentačnú spoločenskú potrebu prezentácie minulosti.

Aj z tohoto dôvodu je potrebné venovať pozornosť prioritne takým objektom, ktoré týmto potenciálom ešte stále disponujú, prípadne je reálna šanca na ich prezentáciu. V tomto smere môže byť zaujímavým práve príklad zaradenia Tomioka Silk Mill na tentative list svetového dedičstva UNECSO. Opustenej továrni bolo ponechané jej kompletné strojné zariadenie z rôznych etáp technologického vývoja a je tak možné dokumentovať súvis jednotlivých objektov a ich architektúry s technologickým procesom.

2 SÚČASNÝ STAV PROBLEMATIKY

V rámci ochrany industriálneho dedičstva je intervencia zo strany pamiatkového úradu komplikovaná, nakoľko sa jedná o špecifický druh dedičstva, ktoré často ani uznávané nie je. Významnú rolu tu teda hrá uvedomelosť ostatných aktérov záchrany, a to od odborníkov a politikov až po participáciu verejnosti.

Vzhľadom k tomu, že táto problematika je pomerne širokospektrálna, pri riešení úlohy takéhoto charakteru, je potrebné použiť vedecké postupy k efektívnemu získaniu hodnotného vstupného materiálu, s ktorým by sa dalo ďalej pracovať. Je možné uplatniť štandardné metódy vedeckej práce avšak adaptované na konkrétnu úlohu.

2.1 PRIEMYSELNÉ DEDIČSTVO MESTA TRENČÍN

Hľadanie genius loci v Trenčíne je základom pre vytvorenie našej súčasnej identity. Mesto sa často odvoláva na svoju bohatú najmä stredovekú

históriu, na Matúša Čáka, "pána Váhu a Tatier", Žigmunda Luxemburského, či Jána Pálfiho, po ktorých nám zostala dominanta Trenčianskeho hradu. Neskôr prišli dve svetové vojny, industrializácia, do mesta prišla železnica, elektrifikácia...

Všetko to boli významné udalosti, ktoré Trenčín poznačili rovnako, ak dokonca nie viac, ako jeho "zlatá stredoveká éra". V meste sú dnes rozľahlé plochy priemyselných areálov, plochy kasární a železničné koridory, ktoré postupne strácajú význam. Tieto stavby však nemajú priznaný "historický" štatút a sú vnímané skôr ako chátrajúce objekty či bariéry v mestskej urbanistickej štruktúre. Avšak práve ich hodnota a potenciál pri formovní vízií o mestskom urbanizme je nevyčísľiteľná. Poloha, často v centrálnej časti, ich predurčuje k intenzívnemu využitiu, ako komerčnému, tak kultúrno-spoločenskému, kde sa práve na historickej platforme podnecuje mestský dialóg.

2.2 PRIEMYSELNÉ DEDIČSTVO OLD HEROLD

Formulácia nového územného plánu a proces pripomienkovania jeho konceptov viedol k zamysleniu sa nad potenciálom brownfieldov v Trenčíne, a to v priamej náväznosti na mestské centrum. Takýchto priestorov je viac, otázkou bola práve ich klasifikácia a snaha o vytipovanie kandidátov vhodných pre záchranu.

Nutné je pritom spomenúť, že ani jeden zo zvažovaných objektov nebol chránený či vedený v evidencii krajského pamiatkového úradu či mesta. Pritom je zrejmé, že objekty v rámci areálu Old Heroldu a teleso železničného mosta sú dokladmi industrializácie tejto oblasti s výrazným dopadom na charakter mesta, jeho priestorové náväznosti či funkčné členenie, rovnako ako aj výraznými dominantami v obraze a panoráme mesta.

2.3 INICIATÍVA TST

V spolupráci s mestom sa sformovala odborná skupina zastrešujúca celý proces pod

názvom „TRENČÍN si TY“. Jej členmi sú odborníci z oblasti architektúry a urbanizmu, ako aj pracovníci z oblasti kultúry či mestskí aktivisti, (Dipl. Ing. Peter Gero – garant, Ing. arch. Martin Beďatš - hl. architekt mesta, Mgr. Renata Kaščáková a ďalší)

V spolupráci s prizvanými odborníkmi pozýva externistov a obyvateľov mesta k odborným diskusiám, zaoberajúcim sa urbanizmom CMZ. Odborné diskusie sa zameriavajú na vybrané okruhy tém, ktoré sa javia pre budúci urbanisticko-spoločenský vývoj sídla ako kľúčové. Pre porovnanie boli diskutované témy ako doprava, ekológia, pamiatky či ekonómia, ktoré boli nastavené tak, aby generovali skôr momenty konfliktu záujmov, ako zhodu a porozumenie v snahe o hľadanie priorít. Takto boli konfrontované stanoviská pamiatkového úradu s urbánnou ekonomikou a udržateľnosťou CMZ. Výsledkom konfrontácie však nebolo priklonenie sa na jednu či druhú stranu, no išlo skôr označenie a pomenovanie stretu „trecích plôch“, ktoré bude treba v budúcnosti riešiť vo vzájomnej súvislosti.

Vedenie mesta tým prejavuje transparentnosť a snahu o riešenie súčasnej situácie, ktorá sa často javí ako nemenné status quo.

Zároveň v snahe definovať verejný záujem organizuje akcie s cieľom získať a spracovať podnety verejnosti a zapracovať ich do podkladov pre medzinárodnú urbanistickú súťaž plánovanú na rok 2014. Paralelne s tým proces katalyzuje aktívne zapájanie sa občanov do života mesta. Občianska participácia a jej široké pole pôsobnosti však neraz naráža na neinformovanosť či všeobecný nezáujem verejnosti. Táto apatia k životnému prostrediu je však jedným z najväčších ohrození a základným determinantom jeho kvality v demokratickej spoločnosti. Táto téma práve úzko súvisí aj s ochranou nášho kultúrneho (industriálneho) dedičstva.

3 TOMIOKA SILK MILL, JAPONSKO

Projekt záchrany továrne na výrobu hodvábu Tomioka Silk Mill v Japonsku je modelovým prístupom k záchrane industriálneho dedičstva. Municipality je striktné zameraná na dosiahnutie labelu UNESCO, s ktorým je spojený predpokladaný nárast turistického ruchu a teda vitalizácia regiónu, mierne stagnujúceho práve od ukončenia výroby v roku 1987. Práve precízny prístup celej spoločnosti vedie v tomto prípade k cieľavedomému, kontinuálnemu, hierarchicky riadenému procesu, v ktorom je zapísanie pamiatky na list UNESCO prvoradou prioritou.

Import francúzskeho výrobného a stavebného know-how počas vlády dynastie Meiji, stojacej za otvorením a sprístupnením japonského trhu západnému svetu, stál za zrodom výnimočného príkladu textilnej továrne, ktorý sa až do súčasnosti dochoval so sieťou „related sites“ tvoriacimi vzájomne jeden funkčný celok v širokom

krajinnom rámci. Tomioka Silk Mill svoju kandidatúru obhajuje práve naplnením niekoľkých hlavných kritérií UNESCO, ktoré ju oprávňujú k zápisu.

4 RÔZNE DRUHY HODNOTIACICH SYSTÉMOV

4.1 KRITÉRIA HERITY

Kritériá Herity (globálny hodnotiaci systém HGES) vychádzajú z uhlu pohľadu návštevníka pamiatky. Snahou je objektívne zhodnotenie jej hodnoty a manažmentu, čo odráža reálny vnem návštevníka (užívateľa). Na rozdiel od všeobecne platných kritérií UNESCO, zaoberajúcich sa “hodnotou pamiatky ako takej”, HERITY prihliada taktiež na ďalšie charakteristiky.

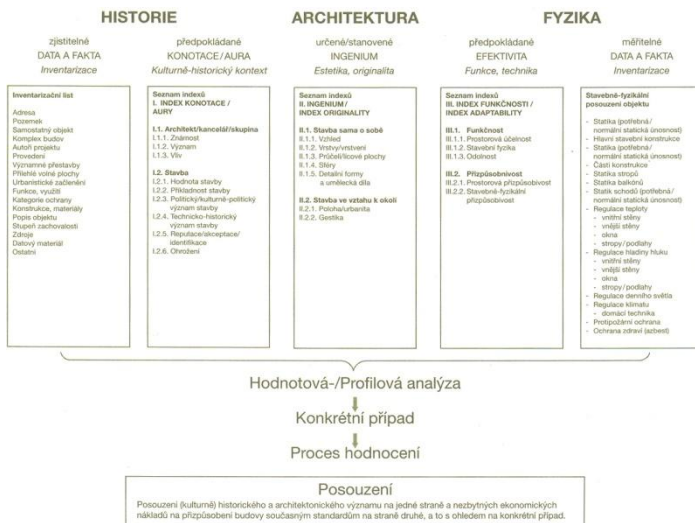

4.2 HODNOTIACA METODIKA BRNO – VIEDEŇ, 45 – 79

Pre potreby pamiatkovej ochrany objektov postavených v rozmedzí rokov 1945–1979 bolo potrebné stanovenie adekvátnych kritérií, reflektujúcich ich rôznorodý charakter. Na modelových príkladoch dvoch miest (Brno a Viedeň) vytvorili odborné tímy metodiku hodnotenia stavebného fondu. Táto, aj keď sa vyjadruje k parciálnej časti stavebného fondu, je založená na multikriteriálnom princípe hodnotenia jednotlivých aspektov stavieb a ich vzájomného usporiadania s cieľom definovania verejného záujmu, teda ktoré

objekty vlastne chrániť a ktorým smerom upriamiť potenciál pamiatkovej ochrany.

Modelovosť metodiky je podporená práve výberom miest, ktoré boli do projektu zapojené. Brno a Viedeň sa po skončení 2. svetovej vojny vyvíjali odlišným spôsobom, čo značne ovplyvnilo ich architektúru. Zároveň bolo toto povojnové obdobie charakterizované intenzívnou stavebnou aktivitou, čo v tomto časovom období vygenerovalo hodnotiteľnú vzorku kvalitnej architektúry.

5 KLASIFIKÁCIA KONKRÉTNYCH STAVIEB

Industriálne dedičstvo Trenčína v súčasnosti nie je oficiálne uznané. Prebieha príprava podkladov, mapovanie terénnyymi kartami, katalogizácia fondu za účelom jeho vyhodnotenia, vytvorenie zoznamu pamiatok tohto druhu a stanovenie spôsobu a koncepcie ochrany. Vývoj mesta, snaha o redefinovanie CMZ a intenzívna výstavba (nova železničná trať) v centre sú dokladom aktuálnosti potreby priameho definovania kultúrneho dedičstva v snahe o jeho záchranu.

Rozsah zachovaného industriálneho fondu v rámci Trenčianskeho kraja je pomerne veľký, jedná sa približne o 100 doposiaľ zdokumentovaných objektov (na základe doterajšieho monitorovania a tvorby terénnych kariet). Tieto stavby zatiaľ nie sú vyhlásené za kultúrne dedičstvo a nie sú tak ani spoločensky vnímané. Napriek tomu by mohlo byť prínosné preveriť relevantnosť týchto stavieb procesom hodnotenia a vzájomného porovnania, ktorý by určil prioritu ich zachovania či ochrany. V

rámci práce sú uvedené stavby reprezentujúce milníky dochovanej industriálnej architektúry v meste. Za tieto boli vytypované “starý” železničný most (oceľová konštrukcia z roku 1946), areál Old Heroldu (vznik 1936), biskupická hať (súčasťou vážskej vodnej cesty je aj elektráreň Trenčín uvedená do prevádzky roku 1956), časti výrobných areálov Merina, Ozeta, historické stavby v rámci železničného koridoru (za pamiatku je uznaná stará železničná stanica v centre mestského parku)....

Tieto stavby sa dodnes signifikantne podieľajú na obraze a charaktere mesta a z toho dôvodu by mali prioritne podstúpiť podrobný historický prieskum, mala by byť prevedená analýza ich skutkového stavu a to nielen z pohľadu architektonicky – historického no taktiež z technicko - fyzikálneho, staticko – konštrukčného, či historicky – urbanistického, tak aby bolo možné tieto stavby kompetentne posúdiť. V rámci práce bola čiastočne realizovaná prieskumná časť a mapovanie areálu Old Herold pre potreby zadania študentských prác

rovnako, ako aj biskupská hať v rámci projektu mestských zásahov. Aj keď je k dispozícii hlbšie poznanie skutkového stavu a rámcovo bola spracovaná napr. fotografická dokumentácia, pre potrebu klasifikácie bude nutné širšie preskúmanie objektov a to najmä so zreteľom na vybrané kritériá podľa ktorých budú globálne posudzované.

5.1 OLD HEROLD

Areál Old Heroldu disponuje rôznorodým stavebným fondom nakoľko prešiel kontinuálnym vývojom spojeným so zmenou výrobných postupov či presunom prevádzok. Niektoré jeho časti je možné posudzovať klasickými, ako aj alternatívnymi klasifikačnými postupmi porovnateľnými s reprezentantmi tohoto výrobného typu v celonárodnom merítku (či priam európskom kontexte). Nevôľa zo strany vedenia OH k participácii k zapísaniu areálu na zoznam kultúrneho dedičstva je spojená s opodstatnenou obavou z možnosti ďalšieho využitia či správy areálu vzhľadom k reštriktívnemu postoju pamiatkového

úradu. Tu je však nutné pripomenúť že úloha pamiatkového úradu by mohla byť skôr v duchu hesla “pomáhať a chrániť”. Na druhej strane je nutné podnietiť povedomie o konkrétnych hodnotách (v prípade OH je to napríklad dochovanie veľkej časti historického technického vybavenia) či dokumentáci výrobného procesu.

Liehovar disponuje pomerne rozsiahlim archívom dokumentujúcim jeho vývoj. Preskúmanie tohoto zdroja a porovnanie v typologickom kontexte by malo byť prvým krokom k zmapovaniu.

Aj napriek nedostatočnému zmapovaniu lokality by však posúdenie a klasifikácia areálu mohla predstavovať experiment zameraný na overenie funkčnosti vybraného klasifikačného modelu v konkrétnom kontexte. Vylučovacou metódou je možné konštatovať že z metodík spomínaných v tejto práci je pre daný prípad najvhodnejšie využiť práve klasifikačnú metódu práce Brno – Vien 45 – 79. Aj keď sa táto priemyselným objektom zámerne vyhýba z dôvodu nedostatočného rozsahu

zachovaného industriálneho stavebného fondu a jednotlivých vývojových etáp typologických druhov, čiastočne je aplikovateľná.

5.2 ŽELEZNIČNÝ MOST

Otázka pamiatkovej ochrany železničného mosta spočíva v jeho hodnote nielen architektonicky-konštrukčnej, no najmä urbanistickej. Priestorová orientácia bývalého železničného koridoru bola dôležitým limitom vo vývoji CMZ a opodstatnením jeho vnútornej štruktúry a previazanosti s inými mestskými časťami. V tomto duchu je preto nutné posudzovať stavbu nielen ako kultúrnu pamiatku, ale možno práve v tomto prípade uplatniť štatút “miestnej pamätihodnosti”, ktorým SR legislatívne disponuje. Problémom je samozrejme jeho trvácnosť a správa na regionálnej úrovni. Toto predstavuje riziko v časoch neistej sociálno-politickej situácie, kedy vnútorné rozhodnutia na úrovni mesta môžu tento štatút ohroziť. Aj z toho dôvodu je potrebná “popularizácia” - prezentácia industriálnej

architektúry v rámci verejného povedomia, využívanie a uplatňovanie hodnôt na dennodennej báze, integrácia reliktov industriálnej epochy do každodenného života obyvateľov mesta. Táto vzájomná symbióza je v istom zmysle najistejším a najefektívnejším spôsobom ochrany.

6 ZÁVER

V súčasnosti pripravovaná metodika klasifikácie industriálneho dedičstva je významným dokumentom v snahe o profesionálny (metodologický) prístup pri hodnotení industriálneho fondu. Na rozdiel od často používaných subjektívnych hodnotiacich kritérií by bolo vhodné aplikovať do systému hodnotenia kritéria na báze bodového hodnotového systému tak, aby bolo možné uplatniť multikriteriálne hodnotenie. Anomálie a špecifické charakterové črty by mali byť zachované a dokumentované paralelne s bodovým systémom popisujúcim hraničné bodové hodnotenie tak, aby sa eliminoval efekt gausovej krivky. Zároveň je potrebné stanoviť

stratégiu záchrany objektu, ergo zabezpečiť jeho integráciu a aktívne využívanie ku konkrétnemu účelu, ako prevenciu jeho opätovného úpadku. V tomto duchu sú inšpirujúce práve kritériá HERITY, zaoberajúce sa nielen vyhlásením objektu za pamiatku, ale aj jeho hodnotením z pohľadu návštevníka a užívateľa stavby benefitujúceho nielen z historicko-architektonickej hodnoty konzervácie diela, ale taktiež úrovne služieb, dokumentácie či komunikácie. Je teda potrebné nazerať na záchranu industriálneho dedičstva aj z pohľadu ekonomického, aj keď tento nemusí byť vždy v stanovenom horizonte smerodajný. Takéto posudzovanie architektúry bude hodnotnou investíciou do celého procesu záchrany industriálneho dedičstva, šetriac nielen samotné financie ale aj energiu a čas vynaložený na efektivizáciu tejto úlohy.

Abstrakt:

Pamiatková ochrana na Slovensku sa koncentruje na „klasické“ monumenty kultúrneho dedičstva (hrady, zámky, historické centrá miest). Jej zreteľu unikajú práve industriálne stavby, ktoré sú významným dokumentom vývoja národa v európskom kontexte počas obdobia industrializácie. Tieto stavby však často stoja aj na okraji spoločenského záujmu vzhľadom k charakteru brownfieldu. Keďže veľká časť tohto kultúrneho fondu sa nachádza v súkromnom vlastníctve, je často komplikované objekty chrániť. Je však v záujme zdravého vývoja spoločnosti chrániť kultúrne dedičstvo ako artefakt vlastnej identity. Práca monitoruje súčasné prístupy pamiatkovej ochrany ako na Slovensku tak vo svete a predkladá alternatívne prístupy k ochrane industriálneho dedičstva.

Kľúčové slová:

Aktéri záchrany, ochrana, konverzia, hodnotenie, konzervácia, priemyselná archeológia, klasifikácia, pamiatková ochrana, industriálne dedičstvo, priemyselné stavby, pamiatka

Abstract:

The protection of monuments in Slovakia is mostly concentrated on „classical“ examples of cultural heritage (castles, historical city centers). It is not paying much attention to industrial buildings, which are important documents of national development in European context from the era of industrialization. These buildings are often also on the edge of public interest, due to their brownfield character, what places them into the great risk. Because many of these buildings are in private hands, it is often complicated to define the protection policy. It is in the interest of healthy development of society to protect cultural heritage as part of its own identity. The thesis is monitoring approaches to protection of monuments in Slovakia, as well as in global context and offers alternative approaches in terms of protection of industrial heritage.

Key words

Stake holders, protection, conversion, evaluation, conservation, industrial archeology, classification, monument protection, industrial heritage, industrial buildings, historic monument